

Л.М. БОРСУКЕВИЧ¹, К.М. ДАНИЛЮК²

¹ Ботанічний сад Львівського національного університету
імені Івана Франка
вул. Черемшини, 44, м. Львів, 79014, Україна
botsad@franko.lviv.ua

² Державний природознавчий музей НАН України
вул. Театральна, 18, м. Львів, 79008, Україна
echium@ukr.net

**НОВІ МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ
GLYCERIA DECLINATA BRÉB. (*POACEAE*)
В УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТАХ**

Ключові слова: *Glyceria declinata*, нові знахідки, Українські Карпати

Із 50-ти видів роду *Glyceria* R. Br. (*Poaceae*) для флори України за різними джерелами наводяться 5–6 [4, 5, 11]. Під час польових досліджень, проведених у липні—серпні 2009 р. на території Українських Карпат, ми виявили ще один вид цього роду — *Glyceria declinata* Bréb.

Glyceria declinata — меридіонально-температно-океанічний європейський вид, основний ареал якого охоплює Атлантичну і Центральну Європу (від 60° до 36° пн. широти). Як заносний трапляється також у Північній Америці [3, 6, 7, 10]. Для більшості країн Східної Європи наявність виду підтверджена нещодавно, оскільки раніше багато авторів його не визнавали, а вважали внутрішньовидовим таксоном одного з близьких видів — *G. fluitans* (L.) R. Br. або *G. notata* Chevall [12].

Лише коли підтвердилась каріологічна відмінність *G. declinata*, почали з'являтися відомості про її нові локалітети [9]. У середині ХХ ст. вид знайшли на прилеглих до України територіях — у Чехословаччині та Польщі [9, 13]. Ізольовані осередки виявлено також у Руму-

нії, Литві та Білорусі [3, 6, 7, 13]. Усі ці факти свідчили про ймовірність його трапляння і на території України.

Однак дотепер в українських флористичних зведеннях відсутня інформація про *G. declinata*, хоча в інших виданнях двічі згадувалося про її знаходження в Україні. Так, ще у 1960 р., працюючи в гербарії Інституту ботаніки Польської АН (KRA) та переглядаючи гербарний матеріал роду *Glyceria*, С. Вальтерс, крім інших, виявив три старі зразки *G. declinata* (P. Zipser, 1865; В. Kotula, A. Śleńdziński, 1880) з території сучасної Львівської обл. Пізніше, у 1986 р., у м. Сколе Сколівського р-ну Львівської обл. було зібрано гербарний зразок виду роду *Glyceria*, який 1989 р. А. Зеленчук визначив як *G. declinata*. У 1991 р. він заніс його до списку флори рівнинної частини Львівської обл., однак вказав як вид з невизначеним статусом, що не наводиться для флори України [1]. Пізніше, вже на основі праці А. Зеленчука, *G. declinata* була включена до списку регіонально рідкісних видів Львівської обл. [2]. Проте цього року, вивіряючи даний гербарний зразок, ми його перевизначили як *G. notata*. Переглядаючи гербарні збори роду в інших гербаріях України (KW, LWS, LWKS, CHER), ми не виявили зразків *G. declinata* з території України.

Оскільки в українській літературі відомості про *G. declinata* недостатні, наводимо для нього основну номенклатурну цитацію, синоніміку і короткий морфологічний опис.

***Glyceria declinata* Bréb.** 1859, Fl. Normand., ed. 3: 354. — *G. notata* var. *declinata* (Bréb.) Druce, 1909, List Brit. Pl.: 83. — **Лепешняк відхилений.**

Рис. 1. *Glyceria declinata* Bréb. — загальний вигляд

Fig. 1. *Glyceria declinata* Bréb. — general view

Таблиця 1. Ознаки, за якими *G. declinata* відрізняється від інших видів секції *Glyceria* R. Br. (*G. fluitans*, *G. notata*, *G. nemoralis* Uechtr. & Körn.)

<i>G. declinata</i>	<i>G. fluitans</i>	<i>G. notata</i>	<i>G. nemoralis</i>
Листкова пластинка стягнута у ковпачок, сиза	Листкова пластинка загострена, зелена		
Нижня квіткова луска на верхівці три—п'ятизубчаста	Нижні квіткові луски на верхівці не зубчасті		
Пиляки 0,7—1,0 мм завд., співвідношення довжина/ширина становить близько 2	Пиляки довщі за 1 мм, співвідношення довжина/ширина — близько 2—5		

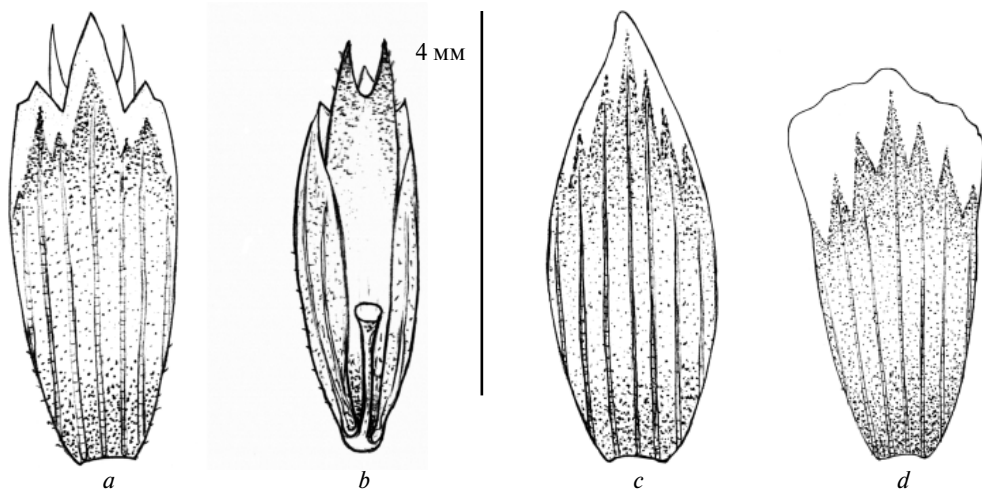

Рис. 2. Квіткові луски видів роду *Glyceria*: *a* — нижня квітова луска *G. declinata*; *b* — верхня квітова луска *G. declinata*; *c* — нижня квітова луска *G. fluitans*; *d* — нижня квітова луска *G. notata*

Fig. 2. Lemmata of species of the genus *Glyceria*: *a* — lower lemma of *G. declinata*; *b* — upper lemma of *G. declinata*; *c* — lower lemma of *G. fluitans*; *d* — lower lemma of *G. notata*

— *G. fluitans* R. Br. subsp. *declinata* (Bréb.) O. Bolòs, Masalles & Vigo, 1988 [1987 publ. 1988], Collect. Bot. (Barcelona) 17(1): 96;

— *G. fluitans* R. Br. var. *declinata* (Bréb.) Ghisa, 1972, Fl. Republ. Socialist. Romania 12: 441;

— *G. notata* Fr. subsp. *declinata* (Bréb.) Weeda, 1990, Gorteria 16(2): 48.

Багаторічна кореневищна рослина 10—45(70) см заввишки. Пагони прямі, часто полегли, інколи вкорінюються у вузлах. Листки 3—18 см завд., 1,5—8,0 мм завш., на верхівці стягнуті в тупий ковпачок, сизо-зелені з пурпуровим відтінком, гладенькі, неопушені. Краї листової пластинки шорсткі. Піхви стеблових листків трубчасті, по жилках із горбочками. Язичок 4—8 мм завд., плівчастий, цілісний, пізніше надірваний. Суцвіття — вузька, майже однобічна, слабоборозгалужена волоть 5—20(30) см завд. Колоски 1,3—2,5 см завд. з 8—15 зеленкуватими або пурпуровими квітками. Нижні квіткові луски на верхівці з 3—5 досить великими гострими зубцями, в які заходять більш розвинуті жилки. Верхні квіткові луски на верхівці закінчуються двома паралельними вістрями близько 0,3 мм завд. Пиляки 0,5—1,0 мм завд. $2n = 20$ [7, 9, 10, 13] (рис. 1).

Таблиця 2. Ознаки, за якими *G. declinata* відрізняється від *G. fluitans* (крім вищезгаданих)

<i>G. declinata</i>	<i>G. fluitans</i>
Нижня квітова луска 4—4,5 мм завд., широкороздвожня Зернівка 1,8—2,5 мм завд.	Нижні квіткові луски 5,5—7,5 мм завд. поздовжньозагострені, шпичасті Зернівка 2,6—3,2 мм завд.

Рис 3. Місцезнаходження *G. declinata* на території України

Fig. 3. Locations of *G. declinata* Bréb. in Ukraine

Росте на перезволожених, періодично затоплюваних ділянках: на берегах ставів та струмків, на лісових дорогах у калюжах і вибоїнах. У висотній поясності займає положення від 100 до 1120 м над р. м. (у Півн. Америці піднімається до 1300 м). Приурочена до місцезростань, які регулярно витоптуються, чи, рідше, випасаються. Надає перевагу пісковим і глинисто-мулистим ґрунтам із рН(н₂о) 5,4—8,2. Має тенденцію до заселення вторинних антропогенних екоотопів [8, 10].

У природі трапляються два екотипи *G. declinata*: низький, дернинний, сивувато-фіолетовий, який росте на пересихаючих луках, у калюжах, біля доріг, та високий, розгалужений, зелений зі слабким сивуватим відтінком, що росте у вологіших місцях, поблизу потічків і на берегах водойм. У районах із середземноморським кліматом часто є бур'яном на рисових полях, де поводить себе як однорічник [9].

Таблиця 3. Ознаки, за якими *G. declinata* відрізняється від *G. notata* (крім вищезгаданих)

<i>G. declinata</i>	<i>G. notata</i>
Гілочки суцвіття притиснуті до головної осі або прямо відстовбурчені	Суцвіття розлоге, гілочки рівномірно розгалужені
Край нижньої квіткової луски вузькопівчастий	Край нижньої квіткової луски широкопівчастий
Верхня квіткова луска на верхівці загострена, закінчується двома гострими вістрями, які перевершують нижню квіткову луску	Верхня квіткова луска на верхівці заокруглена, закінчується двома зубчиками, що не перевершують нижню квіткову луску

Однією з найхарактерніших ознак, за якою *G. declinata* можна відрізнити від близькоспоріднених видів, є форма нижньої квіткової луски. У *G. declinata* вона чітко тризубчаста, тимчасом як у *G. fluitans* довга, загострена, без зубців, а у *G. notata* тупа, з широким плівчастим краєм та заокругленим нечітким зубцем (рис. 2). Також є низка інших ознак, характерних для *G. declinata* [9] (табл. 1—3).

Glyceria declinata виявлена в угрупованнях п'яти класів: *Phragmiti-Magnocaricetea* Klika in Klika et Novak 1941, *Bidentetea tripartiti* R. Tx., Lohm. et Prsg. 1950, *Isoëto-Nanojuncetea* Br.-Bl. et R. Tx. ex Westhoff, Dijk et Passchier 1946, *Molinio-Arrhenatheretea* R. Tx. 1937, *Plantaginetea majoris* R. Tx. et Prsg. in R. Tx. 1950. Однак вона найчастіше приурочена власне до синтаксонів останнього класу, а саме — порядку *Agrostietalia stoloniferae* Oberd. 1967 та союзу *Agropyro-Rumicion crispis* Nordh. 1940, для яких є характерним видом. Трапляння в угрупованнях решти чотирьох класів має випадковий характер і здебільшого пояснюється наявністю контактних смуг між ценозами [10].

Улітку 2009 р. на території Українських Карпат із середніми висотами 400—800 м над р. м. ми виявили відразу кілька місцезнаходжень *G. declinata* (Івано-Франківська обл., Рожнятівський р-н, с. Осмолода; Львівська обл., Турківський р-н, регіональний ландшафтний парк «Надсянський» та Сколівський р-н, с. Сколе і с. Корчин). Ці локалітети розташовані неподалік від осередків у південно-східній частині Польщі (рис. 3).

Glyceria declinata переважно траплялася в калюжах на лісових дорогах, у вибоїнах (ці екотопи найхарактерніші для неї), разом з такими видами, як *Agrostis stolonifera* L., *Alisma plantago-aquatica* L., *Callitriche cophocarpa* Sendtner, *Juncus articulatus* L., *J. bufonius* L., *Potentilla anserine* L., рідше — у невеликих копанках з незначним рівнем води або на перезволожених ділянках, де вода нещодавно спала. Тобто вона траплялася в угрупованнях трьох з вищезгаданих п'яти класів, а саме: *Bidentetea tripartiti*, *Isoëto-Nanojuncetea*, *Plantaginetea majoris*. На всіх виявлених нами місцезнаходженнях рослини *G. declinata* квітували і плодоносили. У популяціях відзначені як генеративні, так і вегетативні особини, що свідчить про оптимальність екологічних умов для їх росту.

Оскільки на території сусідніх з Україною держав кількість локалітетів *G. declinata* значна і в Україні протягом року виявлено відразу кілька нових локалітетів, високою є ймовірність нових знахідок виду в регіоні.

Гербарні зразки *G. declinata* передано до гербарію Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (КВ).

1. Зеленчук А.Т. Список судинних рослин Львівської області // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. біол. — 1991. — Вип. 21. — С. 16—33.
2. Кагало О.О., Сичак Н.М. Рідкісні, зникаючі та інші види судинних рослин Львівської області (Україна), які потребують охорони // Наук. основи збереж. біот. різном. — Львів: Ліга-Прес, 2003. — Вип. 4. — С. 47—58.
3. Кизене Б.П. Редкие злаки (*Poaceae*) в Приозерье Друкшай (Литовская ССР) // Ботан. журн. — 1985. — 70, № 4. — С. 539—541.

4. Кузьмичев А.И. Гигрофильная флора юго-запада Русской равнины и ее генезис. — СПб.: Гидрометеоздат, 1992. — 216 с.
5. *Определитель* высших растений Украины / Д.Н. Доброчаева, М.И. Котов, Ю.Н. Прокудин и др. — Киев: Наук. думка, 1987. — С. 461.
6. *Флора* европейской части СССР / Отв. ред. А.А. Федоров. — Т. 1. — Л.: Наука, 1974. — С. 320—323.
7. Цвелев Н.Н. О некоторых критических и новых для европейской части СССР видах злаков // Нов. системат. высш. раст. — 1964. — С. 20—31.
8. *Ecological indicator values of vascular plants of Poland* / Zarzycki K., Trzcińska-Tacik H. i inni. — Kraków, 2002. — S. 63.
9. Holub J. *Glyceria declinata* Bréb. — nový druh československe květeny // Preslia. — 1960. — 32, № 4. — S. 341—359.
10. Mirek Z., Zaluski T. *Glyceria declinata* Bréb. (Gramineae) in Poland, distribution and habitats // Acta Soc. Bot. Pol. — 1986. — 55, № 3. — S. 505—516.
11. Mosyakin S., Fedoronchuk M. Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist. — Kiev, 1999. — 345 p.
12. The International Plant Names Index. *Glyceria* R. Br. // <http://www.ipni.org>. 2010.05.31
13. Walters S.M. *Heleocharis austriaca* Hayek and *Glyceria declinata* Bréb. — dwie nowe rośliny dla flory polskiej // Fragm. Florist. Geobot. — 1959. — 5, № 2. — S. 139—144.

Рекомендує до друку
Д.В. Дубина

Надійшла 25.12.2009

Л.М. Борсукевич¹, Е.Н. Данилюк²

¹ Ботанический сад Львовского национального университета имени Ивана Франко

² Государственный природоведческий музей НАН Украины, г. Львов

НОВЫЕ МЕСТОНАХОЖДЕНИЯ *GLYCERIA DECLINATA* BRÉB. (*POACEAE*) В УКРАИНСКИХ КАРПАТАХ

Первые находки *Glyceria declinata* Bréb. с территории Украины датируются XIX в. Летом 2009 г. обнаружено восемь новых локалитетов этого вида в Украинских Карпатах. Представлены морфологическое описание, общее географическое распространение, фитоценотическая и экологическая характеристики вида. Указаны признаки, по которым *G. declinata* отличается от близких видов.

Ключевые слова: *Glyceria declinata*, новые находки, Украинские Карпаты.

L.M. Borsukevych¹, K.N. Danylyuk²

¹ Botanical Garden of Ivan Franco National University of Lviv

² State Natural History Museum, National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv

NEW FINDS OF *GLYCERIA DECLINATA* BRÉB. (*POACEAE*) IN THE UKRAINIAN CARPATHIANS

Glyceria declinata Bréb. was finding in Ukraine in the mid — 19th century for the last time. Eight new localities were found in the Ukrainian Carpathians in summer 2009. The morphological description, geographic distribution, phytocoenotic and ecological patterns of the species are given.

Key words: *Glyceria declinata*, new finding, Ukrainian Carpathians.